

Abant Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Abant Social Sciences

2025, 25(1): 201-220, doi: 10.11616/asbi.1585782

Dijital Çağda Türk Film Eleştirisi: Yeni Kültürel Araçlar Olarak YouTube Türkiye Sinema Kanalları Örneği

Turkish Film Criticism in the Digital Age: The Case of YouTube Türkiye Cinema Channels as New Cultural Intermediaries

Murat ŞAHİN¹

Geliş Tarihi (Received): 15.11.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 03.02.2025

Yayın Tarihi (Published): 25.03.2025

Öz: Bu çalışmada, dijital çağda Türk film eleştirisinin nasıl bir dönüşüm geçirdiğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. YouTube Türkiye’de yayın yapan sinema kanallarının evren olarak belirlendiği çalışmada en çok aboneye sahip olan on sinema kanalı örneklem olarak seçilmiştir. Karma yöntemin kullanıldığı çalışmada sinema kanallarının en çok izlenen iki videosu analiz edilmiştir. Video içerikleri dört eleştiri türü olan tanıtım, klasik, derinlemesine ve bilimsel eleştiri etrafında MAXQDA yazılımı kullanılarak kodlanmış, analiz edilmiş ve görseller oluşturulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre örneklem olarak belirlenen videolarda tanıtım içeriklerinin en çok yer alan eleştiri türü olduğu görülmüştür. Klasik ve derinlemesine eleştiri türünün sınırlı bir içeriğe sahip olduğu, bilimsel eleştiri türünün ise en az kodlanan kategori olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak dijital platformların eleştiriyi demokratikleştirdiği ancak eleştirinin sanatsal ve akademik yönünü zayıflattığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Dijital Çağ, Film Eleştirisi, Yeni Kültürel Araçlar, YouTube, Sinema Kanalları.

&

Abstract: This study aims to reveal how Turkish film criticism has transformed in the digital age. In the study where the cinema channels broadcasting on YouTube Türkiye were determined as the population, the ten cinema channels with the highest number of subscribers were selected as the sample. In the mixed method study, the two most watched videos of the cinema channels were analyzed. Video contents were coded, analyzed and visuals were created using MAXQDA software around four types of criticism: promotional, classical, in-depth and scientific criticism. According to the results obtained, it was seen that promotional content was the most common type of criticism in the videos selected as a sample. Classical and in-depth criticism had limited content, while scientific criticism was the least coded category. As a result, it has been seen that digital platforms add a democratizing function to criticism, but weaken the artistic and academic aspect of criticism.

Keywords: Digital Age, Film Criticism, New Cultural Intermediaries, YouTube, Cinema Channels.

Atf/Cite as: Şahin, M., (2025). Dijital Çağda Türk Film Eleştirisi: Yeni Kültürel Araçlar Olarak YouTube Türkiye Sinema Kanalları Örneği. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 201-220. doi: 10.11616/asbi.1585782

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Murat Şahin, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, murat.sahin2@omu.edu.tr.

1. Giriş

Teknolojik gelişmelerin ve yeni medyanın yaygınlaşması, birçok alanı etkilediği gibi sinemayı da etkilemiştir. Sinema alanında bu gelişmelerin izleri, film yapım sürecinden film izleme deneyimine kadar geniş bir alanda varlığını göstermektedir. Bu dönüşümün yaşandığı alanlardan birisi de film eleştirisidir. Geleneksel film eleştirisi yanında yeni medyada yeni bir film eleştirisi kültürü ortaya çıkmıştır.

Literatürde film eleştirisi üzerine yapılan çalışmalardan bazılarının film eleştirisi tarihi (Haberski, 2001; Roberts, 2010; Belton, 2013) ve yeni medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte film eleştirisinde yaşanan dönüşüm (Frey, 2015a; McWhirter, 2016) üzerine yapıldığı görülmektedir. Yine literatürde yeni medyanın yaygınlaşmasının film eleştirisini olumlu ve olumsuz yönde etkilediğine ilişkin görüşler de bulunmaktadır. Olumlu yaklaşanların savunduğu görüşe göre artık herkesin birer eleştirmen haline geldiği ve böylece eleştirinin demokratikleştiği. Eleştirinin sürekli bir kriz halinde olmasından dolayı yeni medyanın, film eleştirisini olumlu yönde etkileyebileceği (Frey, 2015a) ve yeni iletişim araçlarıyla eleştirinin demokratikleştiği (McWhirter, 2016) görüşü de ileri sürülen görüşlerdendir. Olumsuz bakanların ortaya attığı ilk iddia ise yeni medyanın film eleştiri kültürünü ve eleştirmen otoritesini ortadan kaldırdığı ve ticari kaygılardan dolayı zayıflattığıdır. Film eleştirisinin varlığını son dönemde kaybettiğini düşünenlerin hareket noktasını, eleştirinin ve eleştirmenin önemini zayıfladığı görüşleri (McDonald; 2007; Kallay, 2015) oluşturmaktadır. Yeni medyanın yaygınlaşmasının film eleştirisini olumsuz olarak etkilediğini düşünenlerin (Shepherd, 2009; Kallay, 2015) görüşlerinin merkezinde geleneksel eleştirmenin otoritesinin sarsıldığı görüşü bulunmaktadır. Shepherd (2009), yakınsama çağında film eleştirisinin ayrıcalığının ve kültürel sermayesinin bir kısmını kaybettiğini belirtmektedir. Kallay (2015: 215) ise film eleştirmenlerinin etkisinin azalmakta olduğunu ve büyük stüdyoların tanıtım saldırısı karşısında güçsüz kaldıklarını belirtmektedir.

Yeni medyayla birlikte film eleştiri siteleri, film derecelendirme siteleri ve sosyal medya platformları gibi yeni ortamlarda film eleştirileri yapılmaya başlanmıştır. Bu ortamlarda film eleştirisinin nasıl yapıldığına ilişkin yapılan çalışmalarda; film derecelendirme siteleri olan Imdb (Sotoudeh, 2021), Rotten Tomatoes (Shepherd, 2009) ve sosyal medya platformlarından Tiktok (Penn, 2024), Twitter (Szabó, 2021), YouTube (Manzoli ve Noto, 2015) ele alınmıştır. Frey ise çalışmasında (2015b) sosyal medya platformları ve film derecelendirme sitelerini film eleştirisi kaynağı olarak genel bir bakış açısıyla değerlendirmiştir.

Alanyazın tarandığında yabancı literatürde, film eleştirisi üzerine, yeni medya öncesi ve sonrasına dair çok sayıda çalışma bulunmaktayken Türk film eleştirisi üzerine az sayıda çalışmanın olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların ise Türk film eleştirisi tarihine odaklanan yeni medya öncesi dönemi ele alan kitaplar (Atay, 1991; Ormanlı, 2005; Biryıldız, 2013) ve tez çalışması (Çamuroğlu, 2006) olduğu görülmektedir. Yeni medyayla birlikte Türk film eleştirisinin yeni ortamlarla birlikte nasıl bir dönüşüm geçirdiğini ele alan bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Türk film eleştirisi kültüründe de yeni medyayla birlikte geleneksel film eleştiri ortamlarının yanında her birinin kendi içinde alt gruplara ayrılan film eleştiri siteleri (sinematek.tv, cinerituel.com, dialmformovie.net, bagimsizsinema.com), online sinema dergileri (Altyazı, FilmArası, Sekans), film derecelendirme siteleri (sinemalar.com, sinefil.com), film blog sayfaları (sinemam.net, ötekisinema, sadibey) ve sosyal medya platformlarındaki (YouTube, X platformu, Instagram) kanallar gibi yeni ortamlar ortaya çıkmıştır. İnternetin ve beraberinde platformların yaygınlaşmasıyla film eleştirmenleri bu ortamları kullanmaya başlamışlardır. Bu yayın organlarının her birinin sahiplik, editoryal kontrol, içerik formatı, analiz derinliği ve erişilebilirlik konusundaki kendine ait özellikleri bulunmaktadır.

Film eleştirisi yapanlar Pierre Bourdieu'nun ifade ettiği "kültürel araçlar" (2021) tanımını yansıtmaktadırlar. Geleneksel film eleştirisi, Bourdieu'nun "kültürel araçlar" olarak ifade ettiği ve belirli bir merkezin denetimi veya eşik bekçiliği sonucunda yapılmaktayken yeni tarz film eleştirisinde ise bu merkez veya eşik bekçilerini ortadan kalktığı ve yerini "yeni kültürel araçların" aldığı söylenebilir. Bu çalışmanın amacı, internetin Türk film eleştirisi kültürünü nasıl etkilediğidir. Özel olarak ise sosyal medya platformlarından olan YouTube Türkiye'deki sinema kanallarının Bourdieu'nun ifade ettiği "kültürel

aracılar” kavramına ne şekilde karşılık geldiği ve bu kanalların özelliklerinin neler olduğunu ortaya koymaktır. Böylece yeni medyadaki Türk film eleştirisine ilişkin bir çerçeve çizilmiş olacaktır.

2. Yeni Kültürel Araçlar

Pierre Bourdieu (2021: 392) kültürel araçları, kültürel ürünlerin üretimi ve tüketimi arasında eşik bekçiliği yapan kişiler olarak tanımlamaktadır. Kültürel araçlar, buldukları alanda kendilerini otorite olarak yansıtan, sahip oldukları sosyal ve kültürel birikimlerinden hareketle edindikleri ince beğenilerini takipçilerine meşru beğeni olarak sunan kişilerdir. Kültürel araçlar arasında turizm, medya, gazetecilik, sinema, moda ve reklam gibi alanlarda çalışan kişiler bulunmaktadır (2021: 376). Kültürel araçlar, bireyleri bir ürün ya da hizmeti satın almak için zorlamamakta daha ziyade tüketicilerin mallara yönelik beğenilerini tanımlamaları için gerekli koşulları yaratmaktadırlar (Maguire ve Matthews 2014: 22). Beğenileri şekillendirmek ve nesnelere insanlarla eşleştirmek, kültürel araçların belirli pratikleri ve ürünleri iddia ettikleri değere layık olarak çerçevelenmelerini ve onları kültürel meşruiyet repertuarlarının inşasına dahil etmelerini gerektirir. Sonuç olarak, kültürel araçlar sadece beğeni üreticileri değildir; onlar profesyonel beğeni üreticileri ve “meşrulaştırma otoriteleridirler” (Bourdieu, 1990: 96).

Dijital çağda internetin yaygınlaşmasıyla birlikte kültürel aracılık kavramının da yeni bir şekiller aldığı söylenebilir. Yeni mecraların ortaya çıkmasıyla birlikte “yeni kültürel araçlar” kavramı ön plana çıkmıştır (Wright, 2015). Yeni medyanın ve beraberinde platformların yaygınlaşması hemen her konuda kültürel aracılık rollerini üstlenen kişilerin ortaya çıkmasına neden olduğu söylenebilir. Bu artışı değerlendiren Maguire ve Matthews (2012: 551), “Artık hepimiz kültürel aracı mıyız?” sorusunu sormaktadırlar. Soruya hayır cevabını veren bu isimler, kültürel aracılık rolünün, aktarılan içeriğe bir anlam katmayı içerdiğini, bir kişi kültürel bir nesneyi yalnızca aktarıyor ya da iletiyorsa ve ona yeni bir anlam katmıyorsa, o kişinin kültürel aracı olamayacağını eklemektedirler. Maguire ve Matthews’a (2012: 552) göre, “Kültürel araçlar başkalarının kültürel ürünlerle nasıl ilişki kuracağını çerçeveleyerek, başkalarının bu mallara yönelik yönelimlerini meşru olarak etkileyerek değer inşa ettiklerini” ifade etmektedirler.

Yeni kültürel nesnelere kamusal alanda gözden geçirilmesi kültürel alanın ayrılmaz bir parçasıdır. Bir kültürel ürün kamuya sunulduktan sonra, iyi ya da kötü olduğuna karar vermek amacıyla yeniden incelenmesi ya da eleştirilmesi, insanların beğenilerinin ve yaşam tarzlarının oluşumunda merkezi bir unsurdur (Wright, 2015). Yeni kültürel ürünlerin dijital mecralarda ele alınmasını “post-endüstriyel eleştiri” olarak ifade eden Kammer (2015), medya ekonomisi ve kültürdeki bu yeniden yapılanmaların, eskiden kamu olarak bilinen insanların kültürel ürünler hakkında görüş ve değerlendirmeler üretebildiğini ve bunları kamuya açık hale getirebildiği bir durum olduğunu eklemektedir.

2005 yılında kurulduğundan bu yana YouTube, sıradan kullanıcılara ve içerik oluşturuculara kanallar aracılığıyla video yüklemelerini sağlayarak video kültürü için ana platform haline gelmiştir. YouTube, kullanıcıların tercihlerine ve amaçlarına göre içerik yayınlama eylemine odaklanan bir video paylaşım platformu, içeriğin geniş kitlelere yayılmasını vurgulayan bir yayın ortamı, izleyicilerin katılımını sağlama potansiyelini vurgulayan katılımcı bir ortam veya kendine özgü bir kültür ve ekolojiyi teşvik eden bütün bir medya ekonomisi olarak görülebilir (Burgess ve Green, 2009). Kültürel nesnelere hakkında yorum yapan YouTuber’lar, malların maddi ve sembolik dolaşımına dâhil olmaktadır. Örgütsüz kapitalizmde tüketim, üretim, estetik ve ekonomik süreçlerin giderek daha fazla iç içe geçtiği ya da sosyal aktörlerin ifade gücünün ekonomik faaliyetle iç içe geçtiği bir durum olan refleksif birikim olarak tanımlanmıştır (Lash ve Urry, 1994).

Bir sosyal medya platformu olarak YouTube’daki içerik üretimi, yeni beğeni araçlarının, özellikle de sosyal medya alanlarında hem beğeni hem de pazar araçları olarak faaliyet gösterenlerin ortaya çıkmasına elverişli olduğu söylenebilir (Hutchinson, 2017: 5-6). Dijital platformları (örneğin YouTube) kullanan bazı dijital içerik yaratıcıları, izleyici kitlesi açısından geleneksel basılı haber ve yayın kuruluşlarını geride bırakmıştır. Aynı zamanda, içerik ve uzmanlığa odaklanmanın yerini, dikkat çekme ve kendini sunma gibi, geleneksel uzmanlığın küçümsenmesi veya sorgulanması şeklinde tezahür eden başka idealler almıştır (Keen, 2007; McDonald, 2007).

Eleştirmenlerin bir film için işlevi, izleyicinin bir filmi alımlamasını şekillendirmek veya daha sonra izlenmesi için izleyicide fikir uyandırmaktır (Frey, 2015a: 3). Web 2.0'ın interaktif teknolojileri ve demokratik hareketleri, eleştirmenin otoriter konumuna, eşik bekçiliği gücüne ve değerlendirmelerinin sosyal bir fayda olarak değerine meydan okuyor. İzleyiciler artık kurumsal eşik bekçilerine ve uzmanlara daha az, diğer kullanıcılara daha çok güvenerek katılımcı uygulamalara ve kültürel fikir oluşturmaya katılmakta, bu da kültürel araçların otoritesini zayıflatmakta ve kültürel eserlerin toplumdaki değer ve meşruiyet sistemini aşındırmaktadır (Janssen ve Verboord, 2015: 445). Yeni kültürel araçları olarak YouTube'daki sinema kanalları da çağdaş eleştirmen olarak gözüktüğü söylenebilir.

3. Dijital Çağda Film Eleştirisi

Literatürde film eleştirisi üzerine yapılan çalışmalardan bazılarının film eleştirisi tarihi (Haberski, 2001; Roberts, 2010; Belton, 2013) ve yeni medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte film eleştirisinde yaşanan dönüşüm (Frey, 2015a; McWhirter, 2016) üzerine yapıldığı görülmektedir.

Film eleştirisinin dijital ortamlarda yaygınlaşmasına olumlu ve olumsuz bakan yaklaşımlar da bulunmaktadır. Olumlu bakan araştırmacılar, dijital ortamda eleştirinin, film eleştirmenleri ve izleyiciler arasındaki iletişimi doğrudan hale getirdiğini, geleneksel eşik bekçilerini atlayarak daha dinamik ve kapsayıcı bir diyalogu teşvik ettiğini savunmaktadırlar (Frey, 2015a; McWhirter, 2016). Geleneksel film eleştirisinin olduğu dönemlerde günümüzde olduğu gibi filmler üzerine tartışmaların yapılması mümkün değildir. İnternetin ve beraberinde platformların yaygınlaşmasıyla birlikte bu durum değişmiş, film eleştirisi daha demokratik hale gelmiş, otorite konumundaki eleştirmenin hâkimiyeti zayıflamıştır (Frey 2015b: 91). Dijital dönüşümle birlikte platform merkezli hale gelen film eleştirisi, sadece geleneksel mecralar olan gazeteler ve dergilerden değil aynı zamanda internet siteleri, sosyal medya ve bloglar aracılığıyla da yapılabilir hale gelmiştir. Film eleştirisinin yapımında yaşanan bu ortam değişikliği, sunum biçiminin yanında eleştirmenler ve takipçiler arasındaki etkileşimi de dönüştürmüştür. Bu etkileşim geleneksel eleştiri kültüründeki eleştirmenin otoritesini sarsmış ve daha demokratik bir katılım fırsatı sağlamıştır. Bu bakımdan dijital dönüşümün film eleştirisi pratiğini azaltmadığını sadece dönüştürdüğünü söylemek mümkündür (Frey 2015b: 83-84). Yeni medyayla birlikte film eleştirisi platform temelli hale gelmiş böylece çağdaş film eleştirisi, izleyicilerle etkileşim kurmak, görüşlerini paylaşmak ve sinemayla ilgili daha geniş tartışmalara katkıda bulunmak için zengin bir ortam haline gelmiştir.

Yeni medyanın yaygınlaşmasının film eleştirisi üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünenler de vardır. Olumsuz etkilerden ilki olarak gazeteler ve dergiler gibi köklü medya kuruluşlarının genellikle deneyimli film eleştirmenleri istihdam ederek ve titiz editoryal standartlara bağlı kalarak geleneksel olarak önemli bir otorite ve güvenilirliğe sahip olmuştur. Buna karşılık, bloglar ve sosyal medya gibi çevrimiçi platformların yükselişi, alanı demokratikleştiren ancak aynı zamanda film eleştirisinin kalitesi ve güvenilirliği konusunda endişeleri artıran bir ses çeşitliliği getirmiştir (McDonald; 2007; Shepherd, 2009; Kallay, 2015). Olumsuz etkilerden bir diğeri ise; film eleştirisinde yaşanan kaliteli değerlendirmelerin zayıflaması olmuştur. Haber sitelerinin sinema haberleri sunmaktan daha çok sansasyonel bir tabloid tarzı benimsemeye geçişi ile film eleştirisinin güvenilirliğini ve kalitesini tehlikeye atmasıdır. Bu durum ise sinema üzerine yaşanan çeşitli tartışmalardan doğmuştur (Szabó, 2024: 56). Teknolojik gelişmelerle birlikte sinemanın ve eleştirmenin ölümünün gerçekleştiğine dair görüşler de (Ebert, 2008; Sontag, 1996) ileri sürülmüştür. Susan Sontag, sinemaya olan ilginin azalmasının, yaratıcı süreci ideal olarak yönlendirmesi gereken sinemaya olan gerçek tutkudan ziyade, film yapımında piyasa odaklı ilkelerin baskınlığına bağlanabileceğini savunmaktadır (Sontag, 1996). Sinemanın çöküşü, geçerliliği konusunda çeşitli tartışmalara yol açsa da, Sontag'ın birçok eleştirmeni onun görüşünü paylaşarak bunu film eleştirminin ölümüyle birleştirmiştir. Eleştirminin ölümünün gerçekleştiğini ileri süren kişilerden birisi de Roger Ebert'tir. İnternette birlikte film eleştirisinin demokratikleştiği, alanda çeşitli bakış açılarının ortaya çıkmasına neden olduğu gibi ifadelerde bulunan Ebert, aynı gelişmelerin eleştirel söylemin parçalanmasına da yol açtığını ve güvenilir bilgi ve analiz kaynakları arayan kitleler için bir zorluk oluşturduğunu eklemektedir (Ebert, 2008). Film eleştirisi ve eleştirminin önemini azaltan etkenlerden bir diğeri ise film eleştiri alanındaki ticari kaygıdır. Günümüzde birçok eleştirmen film stüdyolarını

memnun etme eğilimindedir. Film eleştirmeni kamuya hizmet ile yapımcıya hizmet arasındaki gerilimde kalmaktadır. Film stüdyoları yapımlarının ticari başarısına katkıda bulunabilecekleri için olumlu eleştiriler ve eleştirel beğeniler beklemektedir (Elsaesser, 2015: 201).

Szabo (2024: 7) film eleştirisinde yaşanan ticarileşmeyi inceleme yazıları ve eleştirel yazılar ayırımından hareketle izah etmektedir. İncelemeler tüketici odaklıdır ve izleyicilere bir filmin eğlence değeri ve uygunluğu hakkında bilgi vermek için değerlendirmeler sunar. Buna karşılık, eleştiri bir filmin yaratıcı, kültürel ve tematik yönlerini daha derinlemesine inceler ve daha geniş felsefi bağlamlar içinde nüanslı yorumlar sağlar. İncelemeler konuyu erişilebilir kılmaya odaklanırken, eleştiri entelektüel katılımı teşvik ederek sinema hakkında daha geniş kültürel tartışmalara katkıda bulunur. Her birinin kendine özgü özellikleri olmasına rağmen, ikisi de izleyicileri etkilemeye ve sinemaya dair anlamlı içgörüler sunmaya çalıştıkça aralarındaki çizgiler giderek belirsizleşmiştir. Çağdaş film eleştirisinde, bu iki biçim sıklıkla kesişerek bir sinerji yaratır. Sonuç olarak, aralarındaki farklar daha az belirgin hale gelmekte ve bir zamanlar olduğu kadar kolay ayırt edilememektedir.

Mattias Frey, çevrimiçi film eleştirisini, kullanılan eleştiri türüne göre dört ayrı kategoriye ayırmıştır: Birincisi, geleneksel basılı haber medyasının bu bir gazete ya da sinema dergisi olabilir, yalnızca web üzerinden yayınlanan film incelemeleri. İkincisi, öncelikle filmler hakkında bilgi iletmek için tasarlanmış olsa da, kullanıcıların filmler hakkında yorum yapabilecekleri forumlar da sağlayan siteler. Üçüncüsü, filmlerin değerlendirildiği sosyal medya platformları. Son olarak eleştirimlerin görüşlerinin geniş bir yelpazesini bir araya getiren ve bir filmin tek bir derecelendirmesini sağlamak için bir algoritma kullanan sözde toplu siteler (2015b: 84). Eleştirinin özgürleştiği ve platform merkezli hale geldiği bir dönemde amatör ve profesyonel film eleştirisi arasındaki ayırım da bulanıklaşmıştır. Her iki kesimden gelen eleştiri akışkan hale gelmiş ve diğerinin sınırına geçmiştir. Bununla birlikte, tabandan gelen eleştirinin kayda değer bir toplumsal kesim olarak ortaya çıkışını söylemek mümkündür. Sosyal medya platformlarında daha önce herhangi bir profesyonel deneyimi olmadan film eleştirisi içeriği yazan ve paylaşan bireylerin sayısı giderek artmaktadır (Szabó, 2024: 59). Brett Juilly (2017) kitabında film eleştirmeni olacak kişilere YouTube’da etkin videonun nasıl oluşturulabileceği konusunda fikirler vermektedir. Christopher Null (2012) da aynı şekilde film meraklılarının eleştirilerini yaymak için İnternet’i nasıl kullanabileceklerine ilişkin tavsiyelerde bulunmaktadır. Her iki isim de sinema alanında herhangi bir eğitimi ve kültürel birikimi olmayan kişilerin de YouTube’da film eleştirmeni olabileceğini savunmaktadırlar.

4. Gelenekselden Dijitale Türk Film Eleştirisi

Yerli literatürde film eleştirisi üzerine yapılmış olan çalışmalar arasında Simber Atay’ın (1991) *Film Eleştirisine Dair*, Okan Ormanlı’nın (2005) *Türk Sinemasında Eleştiri*, Esra Biryıldız’ın (2013) *Örneklerle Türk Film Eleştirisi (1950-2002)* ve Zafer Özden’in (2020) *Film Eleştirisi: Film Eleştirisinde Temel Yaklaşımlar ve Türk Film Eleştirisi* adlı çalışması bulunmaktadır.

Yukarıdaki kaynaklarda da ifade edildiği gibi Türkiye’de film eleştirisi ile ilgili olarak kaynak oldukça azdır. Ana kaynak olarak ise Nijat Özön’ün (1962) *Türk Sinema Tarihi* bulunmaktadır. Özön’e göre, Türk sinemasında doğrudan doğruya film alanında olduğu gibi sinema yazarlığı alanında da önemli çalışmalara 1950 sonrası dönemde rastlanılmaktadır. Özön, 1950’li yıllara kadar dergi ve gazetelerdeki sinema yazılarının çoğu zaman magazin yazısı niteliğinde olduğunu eklemektedir (2013: 252-253).

Atay (1991) çalışmasında film eleştirisinin dünya sinemasındaki tarihsel gelişimine ve film eleştirisi türlerine değindikten sonra Türk sinemasındaki film eleştirisinin gelişimini 1950 öncesi ve sonrası olarak iki dönemde ele almaktadır. Ormanlı (2005) çalışmasında, sinemada eleştiriye açıkladıktan sonra Türk sineması üzerine yapılmış olan eleştiri yazılarını onar yıllık dönemler halinde incelemektedir. Biryıldız ise çalışmasında (2013) Türkiye’de film eleştirisinin ortaya çıkışı, gündelik ve diğer süreli yayınlardaki yerleşmesi, çeşitli dönemlerde Türk basınında film eleştirisinin durumu, film eleştirisinde kullanılan yöntemler ve film eleştirisinin Türkiye’de sinemayla olan ilişkilerini incelemektedir. Biryıldız (2013) Türk sinemasında eleştiriye, 1950’li yıllara kadar bir başlık altında ve 1950 sonrasındaki dönemi ise onar yıllık dönemler halinde 2002 yılına kadar incelemektedir. Biryıldız araştırmasında gazeteler ve dergilerdeki sinema makalelerini “tanıtma yazıları, klasik eleştiri, derinlemesine eleştiri ve bilimsel eleştiri” başlıkları

altında değerlendirmektedir. Bu üç çalışma da gazete ve dergilerdeki eleştiri yazılarını ele almışlardır. Zafer Özden (2020) ise çalışmasında sinemada eleştiri türlerini açıklamış ancak Türk sinemasına odaklanmamıştır.

Biryıldız çalışmasında dünya sinema eleştirisi ve Türk film eleştirisi üzerine yazılan kaynakları araştırmış ve kendi çalışmasında da kullandığı dört eleştiri türü belirlemiştir. Bu eleştiri türleri diğer araştırmacıların belirlediği eleştiri kategorilerini de kapsayan bir niteliğe sahiptir. Biryıldız bu eleştiri türlerini şu şekilde açıklamaktadır; tanıtma yazıları, filmin kısa filmografisini ve konusunu içerir, değer yargısı ve yorum yoktur, izlenimci bir eleştiridir; klasik eleştiri, filmin kısa filmografisini ve konusunu yer alır, detaya inmeden filmin görüntü, ses, renk, senaryo hakkında ifadeler, yönetmenin öteki filmlerinden bahis; derinlemesine eleştiri, filmin toplumsal, ideolojik, psikolojik, semiyolojik, teknik, estetik gibi ya da birkaç yönden ele alınması; filmin toplumsal, siyasal, psikolojik, etik, teknik, anlambilim, estetik açılardan incelenmesi, nedenlerinin araştırılması, bu araştırmaların bilimsel verilere dayandırarak nesnel bir biçimde incelenmesi, öznellikten kaçınılır, konuyla ilgili başka kaynaklardan bahsedilir (2013: 36-38).

Türk film eleştirisi üzerine yapılmış olan çalışmalar geleneksel medya olarak ifade edilebilecek gazete ve dergi içerikleri üzerinedir. Ancak yeni medyayla birlikte Türk film eleştirisi de birçok platformda ve farklı formatta içerikler üretmeye başlamıştır. Bu platformlar arasında online sinema dergileri, bloglar, video paylaşım siteleri, sosyal medya platformları ve film derecelendirme siteleri bulunmaktadır. Bu ortamların hepsinin kendine özgü sahiplik yapısı, editoryal işleyişi ve eleştiriye bakışı bulunmaktadır.

Bu platformlar arasında bulunan online film dergileri ve gazeteler daha çok üyelik temelli hizmet vermekte ve kültürel sermayesi yüksek takipçilere seslenmektedir. Bu kaynaklar filmlere daha akademik, estetik ve entelektüel bir bakış açısıyla yaklaşmaktadırlar. Daha önceleri basılı olarak yayınlanan Altyazı, FilmArası ve Sekans gibi sinema dergileri bu dijitalleşme sürecinde yayınlarına online olarak devam etmektedirler. Online gazeteler ise film eleştirisinin yanında sinemaya dair haberler de yayınlamaktadırlar. Bir diğer online film eleştiri platformları ise film bloglarıdır. Film blogları daha çok bağımsız yazarlar olan sinefiller tarafından yürütülen, filmleri teknik, estetik ve sanatsal bakımdan ele alan kaynaklardır. Türk film eleştirisi kültürü içerisinde Öteki Sinema, Sinemam.net ve Cinerituel gibi bloglar bu alanda örnek gösterilebilecek birkaç sayfadandır. Film derecelendirme siteleri ise izleyicilerin filmleri değerlendirdikleri, yorumladıkları ve oyladıkları etkileşimli bir ortamdır.

Sonuç olarak Türk film eleştirisi, gazeteler ve sinema dergileri gibi geleneksel medya ortamlarında yapılan eleştirinin ardından günümüzde online dergileri online gazeteler, bloglar ve derecelendirme siteleri gibi yeni medya platformlarında da yapılar hale gelmiştir. Bu platformlar kendi aralarında birbirine entegre şekilde oluşturulduğundan bir platformdaki bir içerik diğer platformlarda rahatlıkla takip edilebilmektedir. Eleştirinin yeni medya olanaklarının kullanılarak yapılması, herkesin eleştiri yapmasına yani demokratikleşmeye ancak diğer taraftan eleştirinin sanatsal ve estetik olarak değerine ilişkin tartışmaların yaşanmasına neden olmuştur.

5. Yöntem

Bu çalışma, nitel ve nicel araştırma yöntemleri göz önünde bulundurularak karma bir bakış açısıyla tasarlanmıştır. Karma yöntem, çalışma problemi doğrultusunda hazırlanan araştırma sorularının derinlemesine bir şekilde soruşturulması için nitel ve nicel verilerin bir arada kullanılmasıdır. Her iki yöntem de verilerin analizi esnasında aynı anda kullanılır ve veriler, toplandıktan sonra bir arada yorumlanır (Creswell, 2014: 43-44). Çalışmanın evrenini YouTube Türkiye’de yayın yapan sinema kanalları oluşturmaktadır. Örneklem ise amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan YouTube Türkiye’deki en çok aboneye sahip 10 sinema kanaludur. Amaçlı örneklem “önceden tanımlanarak belirlenmiş amaca uygun birimlerin inceleme için seçilmesidir” (Neuman, 2014a: 322).

Örnekleme hangi YouTube sinema kanallarının dâhil edileceği, şu sınırlılıklar etrafında belirlenmiştir. İlk sınırlılık, kanalın sadece sinema ile ilgili içerikler barındırmasıdır. Örneğin, TRT2’nin YouTube kanalı, 373 bin aboneye sahip olmasına rağmen sinema dışında birçok içeriğe sahip olduğundan örnekleme dâhil

edilmemiştir. Örneklem belirlenirken göz önünde bulundurulmuş ikinci sınırlılık ise, kanallarda film eleştirisine olanak tanıyan içeriklerin yer almasıdır. Örneğin, *Türk Filmleri TV* adlı sinema kanalı, 120 bin aboneye sahip olmasına rağmen bu kanalda sadece Türk filmlerine yer verildiğinden ve film eleştirisine ilişkin içerik üretilmediğinden örneklem dışında tutulmuştur. Sonuç olarak Tablo 1’de yer alan YouTube Türkiye’de yayın yapan sinema kanallarında, hem sadece sinema ile ilgili içerikler üretildiğinden hem de film eleştirisine olanak tanıyan içeriklere yer verildiğinden bu kanallar, çalışmanın örnekleme olarak belirlenmiştir.

Tablo 1: YouTube Türkiye’deki En Çok Aboneye Sahip 10 Sinema Kanalı ve Erişim Adresleri

	Kanal Adı	Abone Sayısı	YouTube Erişim Adresi
1	Altyazı Sinema Dergisi	22,4 Bin	https://www.youtube.com/@altyazsinemadergisi2491
2	Bobin Kafa	51,4 Bin	https://www.youtube.com/@BobinKafa
3	Feza Gezginleri	22,5 Bin	https://www.youtube.com/@FezaGezginleri
4	Filme Gitmeden Önce	1,11 Milyon	https://www.youtube.com/@filmegitmedenonce
5	Filmloverss	20,7 Bin	https://www.youtube.com/@Filmloverss
6	Kafeinsiz	151 Bin	https://www.youtube.com/@KafeinSinema
7	Kutsal Motor	214 Bin	https://www.youtube.com/@KutsalMotor
8	Movirunner	96,2 Bin	https://www.youtube.com/@MoviRunner
9	Orkan Varan	114 Bin	https://www.youtube.com/@orkanvaran
10	Sinefil Kafası	16,9 Bin	https://www.youtube.com/@sinefilkafas807

Not: Tablodaki sinema kanalları alfabetik olarak sıralanmıştır.

Çalışmada analiz edilen videolar ise 10 sinema kanalında en çok izlenen ilk iki video olarak belirlenmiştir. Toplam 20 video analiz edilmiştir. Örnekleme dâhil edilen videolar Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Örnekleme Dâhil Edilen En Çok İzlenen Videolar

	Videonun Adı	Kanalın Adı	Görüntülenme Sayısı	Videonun Süresi
1	Altyazı Tartışıyor Kuru Otlar Üstüne	Altyazı Sinema Dergisi	29 Bin	01:10:00
2	Altyazı'nun Sevdiği Filmler Kaçık Porno Neoliberalizmin Müstehcenliği	Altyazı Sinema Dergisi	22,4 Bin	00:55:46
3	DC mi döver Marvel mı	Bobin Kafa	108 Bin	00:09:27
4	The Godfather Filmindeki 10 Muhteşem Detay	Bobin Kafa	102 Bin	00:14:30
5	Thor'un Çekici Mjölñir Gerçek Olsaydı Ağırlığı Ne Kadar Olurdu	Feza Gezginleri	288 Bin	00:02:55
6	Uzay Yolculuğunu Konu Alan En Gerçekçi 7 Bilimkurgu ve Uzay Filmi	Feza Gezginleri	86 Bin	00:10:07
7	Arif v 216 Fragmanı Beyninizi Böyle Yıkıyor	Filme Gitmeden Önce	3,6 Milyon	00:03:15
8	Harry Potter'a Bakış Açınızı Değiştiren Silinmiş Sahneler!	Filme Gitmeden Önce	4,7 Milyon	00:06:29
9	Albert Camus'nün Kaleminden Beyazperdeye Uyarlanan 6 Etkileyici Film	Filmloverss	6,7 Milyon	00:03:19
10	Brezilya Sinemasından Mutlaka İzlenmesi Gereken 10 Film	Filmloverss	4,8 Milyon	00:07:29
11	2. Dünya Savaşı'nı Konu Alan En İyi 10 Film!	Kafeinsiz	244 Bin	00:05:30
12	Gelmiş Geçmiş En İyi 10 Fantastik Film En İyi Filmler	Kafeinsiz	533 Bin	00:08:25

13	Fallout, Shōgun, Civil War, Wong Kar-wai, Orwell vs. Huxley Kutlukhan Kutlu Soru Cevap #2	Kutsal Motor	12 Bin	00:20:25
14	Kuru Otlar Üstüne İnceleme Altın Motor - Adana Günlükleri	Kutsal Motor	96 Bin	00:41:10
15	2. Dünya Savaşı Konulu En İyi Filmler!	Movirunner	494 Bin	00:08:27
16	Mutlaka İzlenmesi Gereken 10 Film	Movirunner	485 Bin	00:04:50
17	Rocky Sinema tarihinin en iyi kaybedeni!	Orkan Varan	9 Bin	00:12:17
18	Sadece 6 Filmle Sinema Tarihine Geçti Sergio Leone (Part2)	Orkan Varan	9,8 Bin	00:18:10
19	Hayatımın Filmi1 – The Fountain	Sinefil Kafası	37 Bin	00:05:19
20	Yönetmen Dosyası1 – Gaspar Noe	Sinefil Kafası	30 Bin	00:34:23

Not: Tablo sinema kanallarının adına göre alfabetik olarak oluşturulmuştur.

Örnekleme dâhil edilen YouTube sinema kanallarında hangi içeriklerin analiz edileceği belirlenirken ise şu sınırlılıklar göz önünde bulundurulmuştur. İçeriklerin sinemayla ilgili olması ilk sınırlılık olarak belirlenmiştir. Örneklemedeki sinema kanallarında kimi zaman dizilerle ilgili de içerikler üretildiğinden bu içerikler analiz edilen videolar dışında tutulmuştur. Diğer bir sınırlılık ise fragmanların ve oyuncularla yapılan röportajların dışarıda tutulmasıdır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak doküman analizi kullanılmıştır. Veri analiz yöntemi olarak ise nitel içerik analizinden yararlanılmıştır. Nitel içerik analizi, “metin içeriği toplama ve analiz etme tekniğidir”. İçerik iletilen sözcükler, anlamlar, resimler, semboller, düşünceler, temalar veya herhangi bir iletiye gönderme yapar. *Metin*, bir iletişim ortamı görevi gören her türden yazılı, görsel ya da sözlü öğedir. Kitapları, gazete veya dergi makalelerini, reklamları, söylevleri ve filmleri kapsar (Neuman, 2014b: 466).

Verilerin işlenmesi ve analiz edilmesinde MAXQDA programı kullanılmıştır. Verilerin işlenmesi ve analiz edilmesi sürecinde ilk olarak, örnekleme dâhil edilen videoların konuşma dökümleri YouTube’den indirilmiştir. YouTube’da konuşma dökümü olmayan videolar deşifre edilerek word belgesine aktarılıp kod cetveli (Tablo 1) ile birlikte MAXQDA’ya yüklenmiştir. Kod cetveli, Biryıldız’ın (2013) *Örneklerle Türk Film Eleştirisi (1950-2002)* adlı çalışmasında belirlemiş olduğu dört film eleştirisi türünden hareketle oluşturulmuştur. Biryıldız, gazete ve sinema dergilerinde film eleştirisi üzerine yaptığı çalışmasında “tanıtım yazıları, klasik eleştiri, derinlemesine eleştiri ve bilimsel eleştiri” (2013) olmak üzere dört eleştiri türünden hareket etmiştir. MAXQDA programına aktarılan video içerikleri okunarak kodlama cetvelindeki ilgili kod alanına işaretlenmiştir.

Çalışmada YouTube’un çalışma evreni olarak seçilmesinin nedenin; YouTube’un video paylaşım imkanı olması ve katılımcıların etkileşim içerisinde bulunmasıdır. X, Instagram veya TikTok sosyal medya ortamlarında da film eleştiri yapılmasına rağmen YouTube yapısı itibarıyla içerik üreticilerine daha uzun ve etkili film analizi fırsatı sunmaktadır. Yine YouTube takipçilerine filmlerden alınan görsel ve işitsel içerikler sağlamaktadır.

Tablo 3: Kodlama Cetveli

Tema	Kategori	Kod	Alt Kodlar
Film Eleştirisi	Tanıtma Yazıları (Videoları)	Filmler İlgili Bilgiler	Film Adı, Film Türü, Yönetmen Adı, Yapım Yılı, Oyuncu Adı, Senarist Adı, Aldığı Ödül, Uyarlama
		Konunun Özeti	Filmin Olay Örgüsü
	Klasik Eleştiri	Filmin Üstünlükleri	
		Filmin Eksiklikleri	
		Seri Filmler/Üçlemeler	
		Yönetmenin Filmografisi	
		Tekniğe İlişkin Yorumlar	Kamera, Kurgu, Oyuncu Yönetimi, Ses, Çekim, Renk, Senaryo, Aydınlatma/Işık, Kostüm, Dekor
	İçeriğe İlişkin Yorumlar	Filmin Teması	
	Derinlemesine Eleştiri	İdeolojik İnceleme	
		Toplumsal İnceleme	
		Estetik İnceleme	
		Teknik İnceleme	
	Bilimsel Eleştiri	Farklı Kaynaklara Yapılan Gönderme	Film Festivalleri, Başka Filmler, Başka Yönetmenler, Sinema Akımları, Sanat Akımları, Sanat Eserleri, Yazılı Eserler
		Toplumsal/İdeolojik İnceleme (Bilimsel Verilere Dayalı)	

Not: Kodlama cetveli Biryıldız'ın (2013) çalışmasından hareketle yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- YouTube Türkiye'de yayın yapan sinema kanalları film eleştirisi için bir ortam/kaynak halini almış mıdır?
- YouTube Türkiye'de yayın yapan kanalların içerikleri ve örnekleme dâhil edilen videolar film eleştirisi türlerinden hangisi kapsamına girmektedir?
- YouTube Türkiye'de yayın yapan ve en çok aboneye sahip olarak bu çalışmanın evrenine dâhil edilen sinema kanalları film eleştiri türlerinden hangisine daha yakındır?

6. Bulgular ve Yorum

6.1. Tanıtım Yazılarına (Videoları) İlişkin Bulgular ve Bu Bulguların Analizi

Çalışmada tanıtım yazıları (videoları) kategorisi altında filmlerle ilgili bilgiler ve filmin konusu adlı iki kod sistemi ve alt kodlar bulunmaktadır. Grafik 1'de örnekleme dâhil edilen video içeriklerinin kaç tanesinde tanıtım yazıları (videolar) kategorisiyle ilgili kodlamanın yapıldığı verilmiştir.

Grafik 1: Örnekleme Dâhil Edilen Videoların Tanıtım Yazıları (Videoları) Konusundaki Belge Temelli Frekans Grafiği

	Belgeler
Filmle İlgili Bilgiler	12
Filmin Konusu	11
Kodlanmış Belge	13
Kodlanmamış Belgeler	7
Analiz Edilen Belgeler	20

Grafik 1’de görüldüğü üzere tüm belgelerin (20) yarısından fazlasında filmlerle ilgili bilgiler (12) ve filmin konusuna (11) ilişkin kodlamanın yapıldığı görülmektedir. Film eleştiri türlerinden olan tanıtma yazılarının örneklemedeki kanalların büyük bölümünde etkin olarak yer aldığı belirlenmiştir.

Grafik 2: Örnekleme Dâhil Edilen Videoların Tanıtma Yazıları (Videolarının) Konusundaki Kodlu Bölüm Temelli Frekans Grafiği

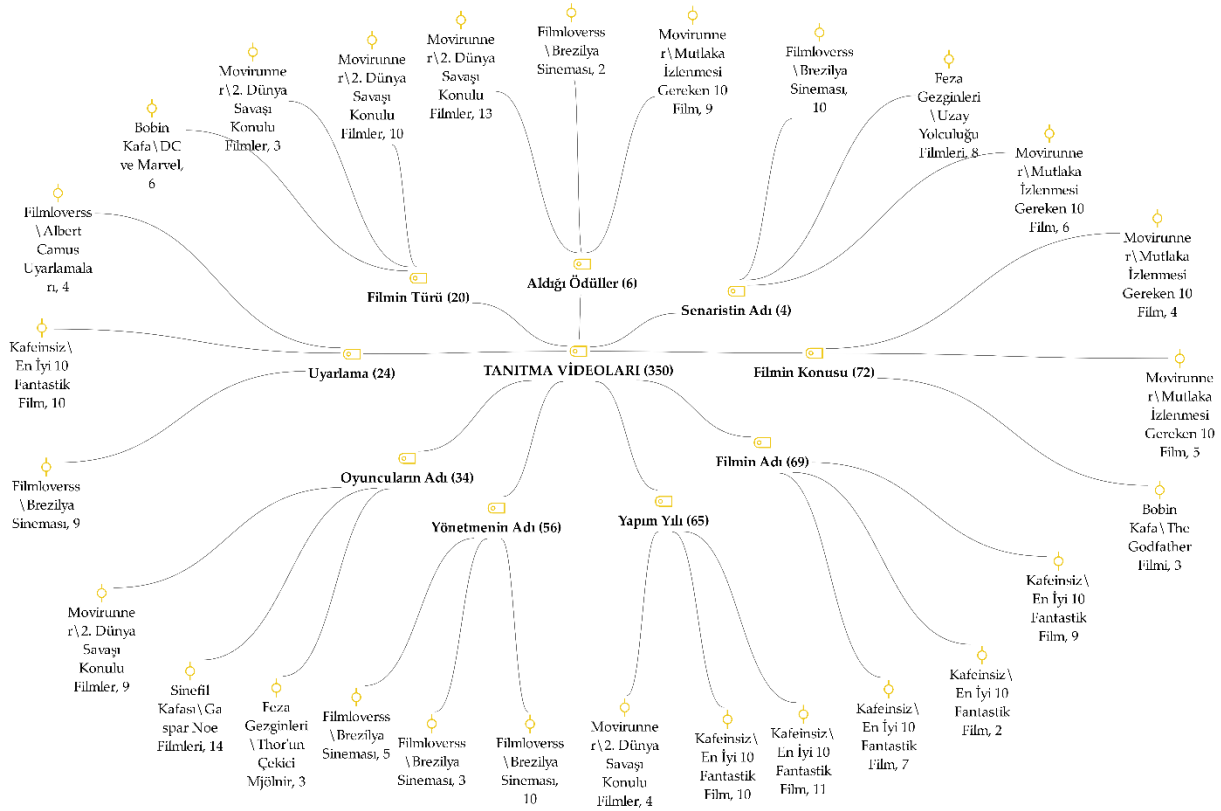
	Kodlama
Filmle İlgili Bilgiler	278
Filmin Konusu	72
Toplam	350

Grafik 2’de örnekleme dâhil olan tüm belgeler içerisinde tanıtma videolar kategorisinin kodları olan filmlerle ilgili bilgiler ve filmin konusuna ilişkin kaç kodlamanın yapıldığı görülmektedir. Filmlerle ilgili bilgiler kod sisteminin altında alt kod olarak filmin adı, filmin türü, oyuncuların adı, yönetmenin adı, senaristin adı, yapım yılı, aldığı ödüller ve uyarılama olup olmadığı yer almaktadır. Bu kodların filmi tanıtıcı işlevinin olduğu söylenebilir. Filmle ilgili bilgiler kod sisteminde 278 içerik kodlanırken filmin konusu kod sisteminde ise 72 içerik kodlanmıştır.

Biryıldız (2013) tanıtım yazılarını, filmler hakkında yüzeysel bilgilerin verildiği eleştiri türü olarak açıklamaktadır. Bu eleştiri türünde, filmin olay örgüsü, yönetmen adı, oyuncular ve film türü gibi tanıtıcı bilgiler verilmektedir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre YouTube Türkiye sinema kanallarında en yüksek kodlama tanıtım videoları kategorisi altında yapılmıştır. Bu durum, YouTube Türkiye sinema kanallarının genel olarak izleyiciyi bilgilendirme ve filmleri tanıtma yönünde içerik hazırladıklarına işaret etmektedir.

Şekil 1’de ise tanıtım videoları kategorisinin kod ve alt-kod bölüm modeli sunulmuştur. Toplam 350 kodlamanın yapıldığı bu kategori altında filmin adı (69), yapım yılı (65), yönetmenin adı (56), oyuncuların adı (34), uyarılama (24), filmin türü (20), ödüller (6), senaristin adı (4) ve filmin konusu (72) alt kodları kodlanmıştır. Filmloverss, Bobin Kafa, Movirunner, Kafeinsiz, Feza Gezginleri ve Sinefil Kafası olmak üzere toplam örneklem sinema kanallarından (10), altı (6) tanesinin içeriği bu kategori altında kodlanmıştır. Bu sinema kanallarının ortak özelliğinin popüler gişe filmlerine ilişkin içerikler üretiyor olmaları söylenebilir. Bu içeriklerin daha çok filmleri tanıtan içerikler oldukları gözlenmiştir. Bu durum günümüzde eleştirinin ekonomik temelli olduğu ve tanıtım amaçlı yapıldığı görüşünü desteklemektedir (Kallay, 2015). Örneğin Bobin Kafa kanalı Paribu Cineverse ile Derin Analiz adlı bölümünde sponsor olan şirketin filmlerini tanıtmaktadır. Bu kanallar arasında bulunan 2022 yılına kadar internet sitesi ve YouTube kanalı etkin bir şekilde kullanılan Filmloverss, yayınlarını editör süzgecinden geçirmektedir.

Şekil 1: Örnekleme Dâhil Edilen Videoların Tanıtma Yazıları (Videoları) Konusundaki Kod ve Alt Kod Bölüm Modeli

Örnekleme dâhil olan sinema kanallarının tanıtma videoları kategorisi altında çıkan bu sonuçlarına göre; abone sayısının en yüksek olduğu kanalların genellikle bu kategori altında toplandığı görülmektedir. Bu durum, Janssen ve Verboord'ın (2015: 445) izleyicilerin artık kurumsal eşik bekçilerine ve uzmanlara daha az, diğer kullanıcılara daha çok güvendiği, katılımcı uygulamalara ve kültürel fikir oluşturmaya daha yatkın oldukları fikrini desteklemektedir.

İncelenen içerikleri kapsamında bu kanalların bir diğer özelliğinin ise videolarında filmlerden görüntülere, efektlere kısaca kurguya önem vermeleridir. Bu durum Null (2012) ve Juilly'nin (2017) YouTube'da video yapmanın öğrenilmesiyle herkesin eleştirmen olabileceği yaklaşımına örnek olarak gösterilebilir. Herkesin eleştirmen olabilme potansiyelinin açığa çıkarılması ise eleştirinin demokratikleşmesi fikrini (Mc Whirter, 2016) desteklemektedir. Bu durum bir taraftan eleştirinin popülerleşmesine olanak tanırken diğer taraftan eleştirinin yüzeysel kalmasına ve niteliğinin kaybolmasına zemin hazırladığına yönelik eleştirilere sebep olduğu söylenebilir (Shepherd, 2009). Yine Filmloverss, Bobin Kafa, Movirunner, Kafeinsiz, Feza Gezginleri ve Sinefil Kafası sinema kanallarının YouTube sayfasına bakıldığında hakkında bölümünde X platformu, Instagram, TikTok gibi sosyal medya platformlarının ve Letterboxd gibi film derecelendirme sitesinin bağlantısı olduğu görülmektedir. Bu durum farklı mecralarda görünür olmak için fırsat tanımaktadır.

6.2. Klasik Eleştiriye İlişkin Bulgular ve Bu Bulguların Analizi

Çalışmada klasik eleştiri kategorisi altında filmin üstünlükleri, filmin eksiklikleri, yönetmenin filmografisi, tekniğe ilişkin yorumlar, içeriğe ilişkin yorumlar, seri filmler/üçlemeler adlı kod sistemleri bulunmaktadır. Grafik 3'te örnekleme dâhil edilen video içeriklerinin kaç tanesinde klasik eleştiri kategorisiyle ilgili kodlamanın yapıldığı verilmiştir.

Grafik 3: Örnekleme Dâhil Edilen Videoların Klasik Eleştiri Konusundaki Belge Temelli Frekans Grafiği

	Belgeler
İçeriğe İlişkin Yorumlar	15
Tekniğe İlişkin Yorumlar	11
Filmin Üstünlükleri	10
Filmin Eksiklikleri	6
Seri Filmler/Üçlemeler	6
Yönetmenin Filmografisi	3
Kodlanmış Belgeler	16
Kodlanmamış Belgeler	4
Analiz Edilen Belgeler	20

Grafik 3'te görüldüğü üzere tüm belgelerin (20) sadece dört (4) tanesinde klasik eleştiri kategorisine ilişkin kodlama yapılmamış olup klasik eleştirinin örneklemedeki sinema kanallarının büyük bir bölümünde yapıldığı söylenebilir. Bu kategori altında tüm belgeler içerisinde en çok kodlamanın içeriğe ilişkin kodlama (15) sisteminde yapıldığı görülmektedir. Yine tekniğe ilişkin yorumlar (11) ve filmin üstünlükleri (10) tüm belgeler içerisinde sıkça kodlandığı söylenebilir.

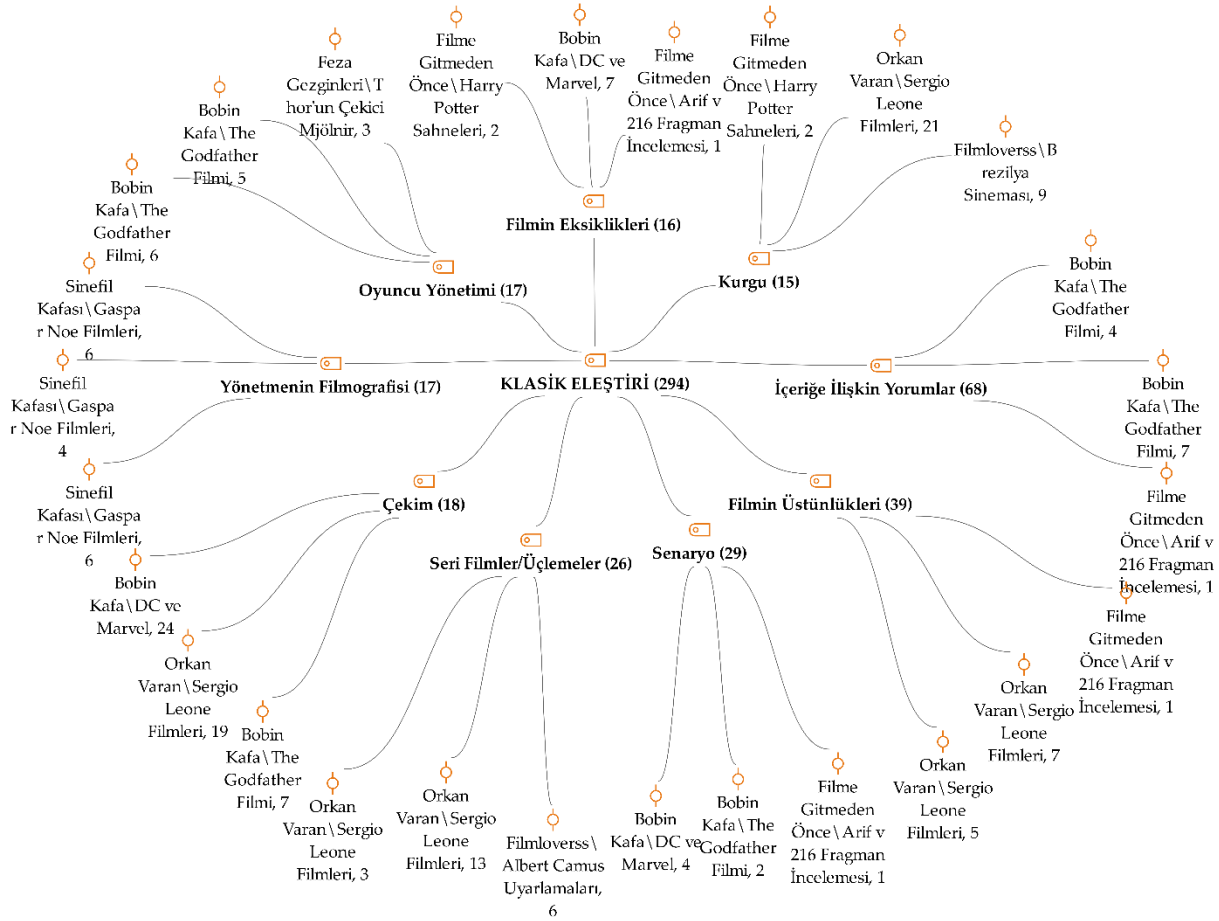
Grafik 4: Örnekleme Dâhil Edilen Videoların Klasik Eleştiri Konusundaki Kodlu Bölüm Temelli Frekans Grafiği

	Kodlama
Tekniğe İlişkin Yorumlar	128
İçeriğe İlişkin Yorumlar	68
Filmin Üstünlükleri	39
Seri Filmler/Üçlemeler	26
Yönetmenin Filmografisi	17
Filmin Eksiklikleri	16
Toplam	294

Grafik 4'te ise tüm belgeler içerisinde klasik eleştiri kategorisinin kod sistemlerinin kaç defa kodlandığı görülmektedir. Bu kategori altında tüm belgeler içerisinde içeriğe ilişkin yorumlardan (15) sonra ikinci sırada yer alan tekniğe ilişkin yorumlar (11) en çok kodlanan (128) başlık olmuştur. Tekniğe ilişkin yorumlar kod sisteminin altında; kamera, kurgu, oyuncu yönetimi, senaryo, renk, ses, çekim, aydınlatma/ışık, kostüm ve dekor alt-kodları bulunmaktadır. Ulaşılan bu bulgudan içeriklerde filmlerin tekniğine ilişkin de yorumların yapıldığı söylenebilir. Diğer bir kod sistemleri ve kodlama sayıları ise şunlardır; içeriğe ilişkin yorumlar (68), filmin üstünlükleri (39), seri filmler/üçlemeler (26), yönetmenin filmografisi (17) ve filmin eksiklikleridir (16). Klasik eleştiri filmin içeriğine ve tekniğine ilişkin yorumların yapıldığı, filmin üstün ve eksik yönlerine değinen bir eleştiri türüdür (Biryıldız, 2013). Bulgulardan çıkan sonuçlara göre klasik eleştiri tanıtım yazılarına kıyasla daha az kodlanmıştır.

Şekil 2'de klasik eleştiri kategorisinin kod ve alt-kod bölüm modeli sunulmuştur. Toplam 294 kodlamanın yapıldığı bu kategori altında; senaryo (29), çekim (18), oyuncu yönetimi (17), kurgu (15) alt-kodlarından oluşan tekniğe ilişkin yorumlar kod sistemi 128 defa kodlanmıştır. İçeriğe ilişkin yorumlar ise 68 kez kodlanmıştır. Bu kategori altında içeriği kodlanan sinema kanalları arasında Sinefil Kafası, Bobin Kafa, Orkan Varan, Filmloverrs, Filme Gitmeden Önce ve Feza Gezginleri bulunmaktadır.

Şekil 2: Örnekleme Dâhil Edilen Videoların Klasik Eleştirisi Konusundaki Kod ve Alt Kod Bölüm Modeli

Klasik eleştirinin otoritesinin kaybolduğu (McDonald, 2007) ve herkesin eleştirilen olabileceği post endüstriyel eleştiri (Hutchinson, 2017: 5-6) çağında, YouTube videolarındaki eleştirinin hızlı tüketilebilir ve bilgi verici olması beklenmektedir. Bu bakımdan bulgulardan elde edilen sonuçlara göre tanıtım videolarına nazaran klasik eleştiriye dair içeriklerin daha az kodlandığı söylenebilir.

Yeni medyadaki film eleştirisine olumsuz bakan Shepherd (2009), yakınsama çağında film eleştirisinin ayrıcalığının ve kültürel sermayesinin bir kısmını kaybettiğini belirtmektedir. Çalışmada da klasik eleştiri altında yapılan değerlendirmelerin filmlerin teknik ve içerikleri üzerine yüzeysel bir yorum barındırdığı görülmüştür. Kutsal Motor ve Orkan Varan gibi kanalların filmler üzerine teknik ve sanatsal değerlendirmeler yaptıkları görülse de tüm belgeler düşünüldüğünde az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Bu kanalların yanında Kafeinsiz ve Filmloverss gibi kanallar ise filmlerin teknik ve estetik taraflarına ilişkin daha kapsamlı içerikler ürettikleri görülmüştür.

6.3. Derinlemesine Eleştiriye İlişkin Bulgular ve Bu Bulguların Analizi

Çalışmada derinlemesine eleştiri kategorisi altında ideolojik inceleme, toplumsal inceleme, teknik inceleme ve estetik inceleme kod sistemleri bulunmaktadır. Grafik 5'te örnekleme dâhil edilen video içeriklerinin kaç tanesinde derinlemesine eleştiri kategorisiyle ilgili kodlamanın yapıldığı verilmiştir.

Grafik 5: Örnekleme Dâhil Edilen Videoların Derinlemesine Eleştiri Konusundaki Belge Temelli Frekans Grafiği

	Belgeler
Toplumsal İnceleme	6
Teknik İnceleme	5
Estetik İnceleme	5
İdeolojik İnceleme	3
Kodlanmış Belgeler	7
Kodlanmamış Belgeler	13
Analiz Edilen Belgeler	20

Grafik 5'te görüldüğü üzere tüm belgelerin (20) yarısından fazlasında (13) derinlemesine eleştiri ile ilgili kodlama yapılmamıştır. Bu kategori altında toplumsal inceleme 6, ideolojik inceleme 3, teknik inceleme 5 ve estetik inceleme 5 belgede kodlanmıştır.

Grafik 6: Örnekleme Dâhil Edilen Videoların Derinlemesine Eleştiri Konusundaki Kodlu Bölüm Temelli Frekans Grafiği

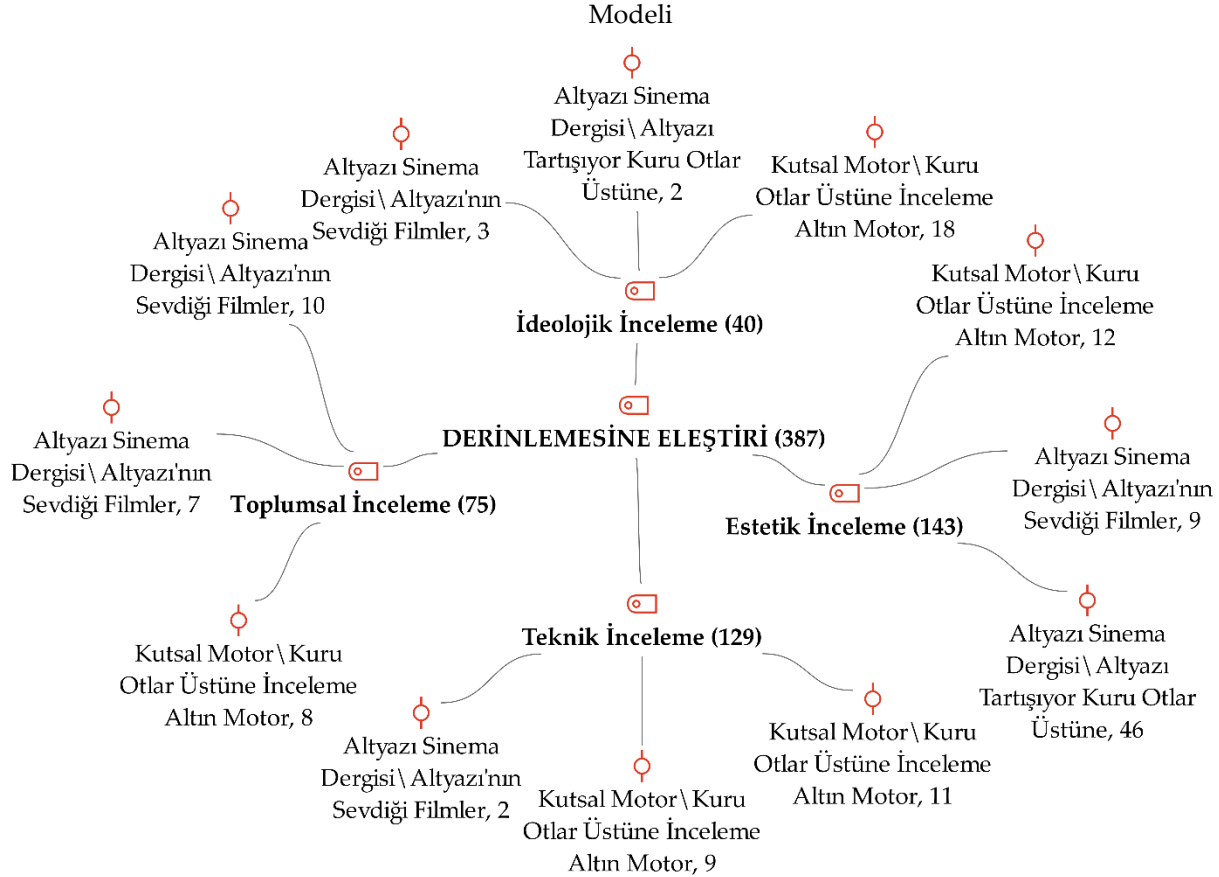
	Kodlama
Estetik İnceleme	143
Teknik İnceleme	129
Toplumsal İnceleme	75
İdeolojik İnceleme	40
Toplam	387

Grafik 6'da örnekleme dâhil olan tüm belgeler içerisinde derinlemesine inceleme kategorisinin kodları olan estetik inceleme (143), teknik inceleme (129), toplumsal inceleme (75) ve ideolojik incelemeye (40) ilişkin kodlamanın yapıldığı görülmektedir. Derinlemesine eleştiri, filmlerin ideolojik, toplumsal, teknik ve estetik yönlerden değerlendirildiği eleştiri türüdür. Bu tür eleştiride içerikler toplumsal bağlamı içinde değerlendirilir (Biryıldız, 2013). Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre derinlemesine eleştirinin örnekleme dâhil olan YouTube içeriklerinde düşün frekansta olduğu görülmüştür. Ortaya çıkan bu sonucun dijital platformlarda filmlerin derinlemesine eleştirisinin izleyicinin dikkatini çekmediği yönündedir. Kodlama sonucunda derinlemesine eleştiri türü altında içeriği kodlanan videoların ortak özellikleri arasında; katılımcıların sinema alanından olmaları, videoların uzun olması, yayının online görüşme platformlarından yapılması ve sadece konuşmaya dayalı olması filmlerden içerikler gösterilmemesi gibi özellikler bulunmaktadır. Örneğin *Altyazı Tartışıyor Kuru Otlar Üstüne* 70 dakika, *Altyazı'nın Sevdiği Filmler Kaçık Porno Neoliberalizmin Müstehcenliği* 55 dakika ve *Kuru Otlar Üstüne İnceleme Altın Motor* 41 dakikadır. Örneklem incelendiğinde bu kategori altında kodlanan içeriklerin örneklemedeki en uzun videolar olduğu görülmektedir.

Şekil 3'te derinlemesine eleştiri kategorisinin kod ve alt-kod bölüm modeli sunulmuştur. Toplam 387 kodlamanın yapıldığı bu kategori altında kodlamaların estetik ve teknik inceleme altında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu kategori altında içeriği kodlanan sinema kanalları *Altyazı Sinema Dergisi* ve *Kutsal Motor*'dur. Bu iki kanalın derinlemesine eleştiri kategorisi altında ön plana çıkma nedeni olarak; ele aldıkları konuların ve yayına katılanların özelliklerinin belirleyici olduğu söylenebilir. *Altyazı Sinema Dergisi*'nde *Altyazı'nın Sevdiği Filmler: Kaçık Porno Neoliberalizmin Müstehcenliği* ve *Altyazı Tartışıyor Kuru Otlar Üstüne* adlı konular ele alınmaktadır. Birinci konu üzerine konuşan kişiler; sinema televizyon sektöründen isimler olan kurgucu Çiçek Kahraman, görüntü yönetmeni ve kurgucu Fırat Yücel ve yayının

da moderatörlüğünü yapan Altyazı Sinema Dergisi yardımcı editörü Aslı Ildır'dır. Her üç isim de alanında uzman kişiler olduğundan film eleştirisinin seyri derinlemesine eleştiri yönünde ilerlemiştir. İkinci konu ise Nuri Bilge Ceylan'ın son filmi olan *Kuru Otlar Üstüne* (2023) ilişkindir. Bu videoda sinema yazarı Ali Deniz Şensöz, Altyazı Sinema Dergisi yardımcı editörü Aslı Ildır, görüntü yönetmeni ve kurgucu Fırat Yücel, sinema yazarı Enis Köstepen ve Altyazı Sinema Dergisi'nde editör olan Övgü Gökçe film üzerine yorumlar yapmaktadır. Uzun yıllar basılı olarak yayınlanan Altyazı Sinema Dergisi 2020 yılından itibaren dijital olarak yayınlanmaktadır. Alanındaki uzman kişilerin yazılarının yer aldığı derginin YouTube kanalı da aynı şekilde nitelikli yayınlar yapmaktadır.

Şekil 3: Örnekleme Dâhil Edilen Videoların Derinlemesine Eleştiri Konusundaki Kod ve Alt Kod Bölüm Modeli

Derinlemesine eleştiri kategorisinde kodlanan bir diğer belge ise *Kuru Otlar Üstüne İnceleme: Altın Motor - Adana Günlükleri* adlı içeriktir. Kutsal Motor sinema kanalında yayınlanan videoda sinema yazarı olan aynı zamanda programın moderatörlüğünü yapan Hasan Cömert ve Altyazı Sinema Dergisi'nde editör ve yazar olan Ekrem Buğra Büte film üzerine konuşmaktadırlar. Uzman isimlerin değerlendirmeleri yeni kültürel ürünlerin dijital mecralarda ele alınmasına (Kammer, 2015) örnek gösterilebilir.

Derinlemesine eleştiri içeriklerinin az olması video izlemenin hızlı tüketim mantığıyla açıklanabilir. Video izleyicileri eğlence temelli içeriklere daha yakinken derinlemesine eleştiri içeriklerine mesafeli durmaktadır.

6.4. Bilimsel Eleştiriye İlişkin Bulgular ve Bu Bulguların Analizi

Çalışmada bilimsel eleştiri kategorisi altında başka kaynaklara yapılan gönderme ve bilimsel açıdan toplumsal/ideolojik inceleme adlı iki kod sistemi bulunmaktadır. Grafik 7'de örnekleme dâhil edilen video içeriklerinin kaç tanesinde bilimsel eleştiri kategorisiyle ilgili kodlamanın yapıldığı verilmiştir.

Grafik 7: Örneklemeye Dâhil Edilen Videoların Bilimsel Eleştiri Konusundaki Belge Temelli Frekans Grafiği

	Belgeler
Başka Kaynaklara Gönderme	9
Toplumsal/ İdeolojik İnceleme (Bilimsel)	2
Kodlanmış Belgeler	9
Kodlanmamış Belgeler	11
Analiz Edilen Belgeler	20

Başka kaynaklara gönderme kod sisteminin altında bulunan alt kodlar şunlardan oluşmaktadır; film festivalleri, sanat akımları, başka filmler, sinema akımları, başka yönetmenler, sanat eseri ve yazılı eserler. Grafik 7’de görüldüğü üzere tüm belgelerin (20) sadece 9 tanesinde başka kaynaklara gönderme kod sistemine ilişkin içerik kodlanmıştır. Bu kategori altında diğer kod sistemi ise bilimsel kaynaklara atıfta bulunup açıklama yapılan toplumsal/ideolojik inceleme bulunmaktadır. Bu kod sisteminde ise tüm yine bu videolardaki içerikler belgelerden sadece 2 tanesinde içerik kodlanmıştır.

Grafik 8: Örneklemeye Dâhil Edilen Videoların Bilimsel Eleştiri Konusundaki Kodlu Bölüm Temelli Frekans Grafiği

	Bölümler
Başka Kaynaklara Gönderme	132
Toplumsal/ İdeolojik İnceleme (Bilimsel)	5
Toplam	137

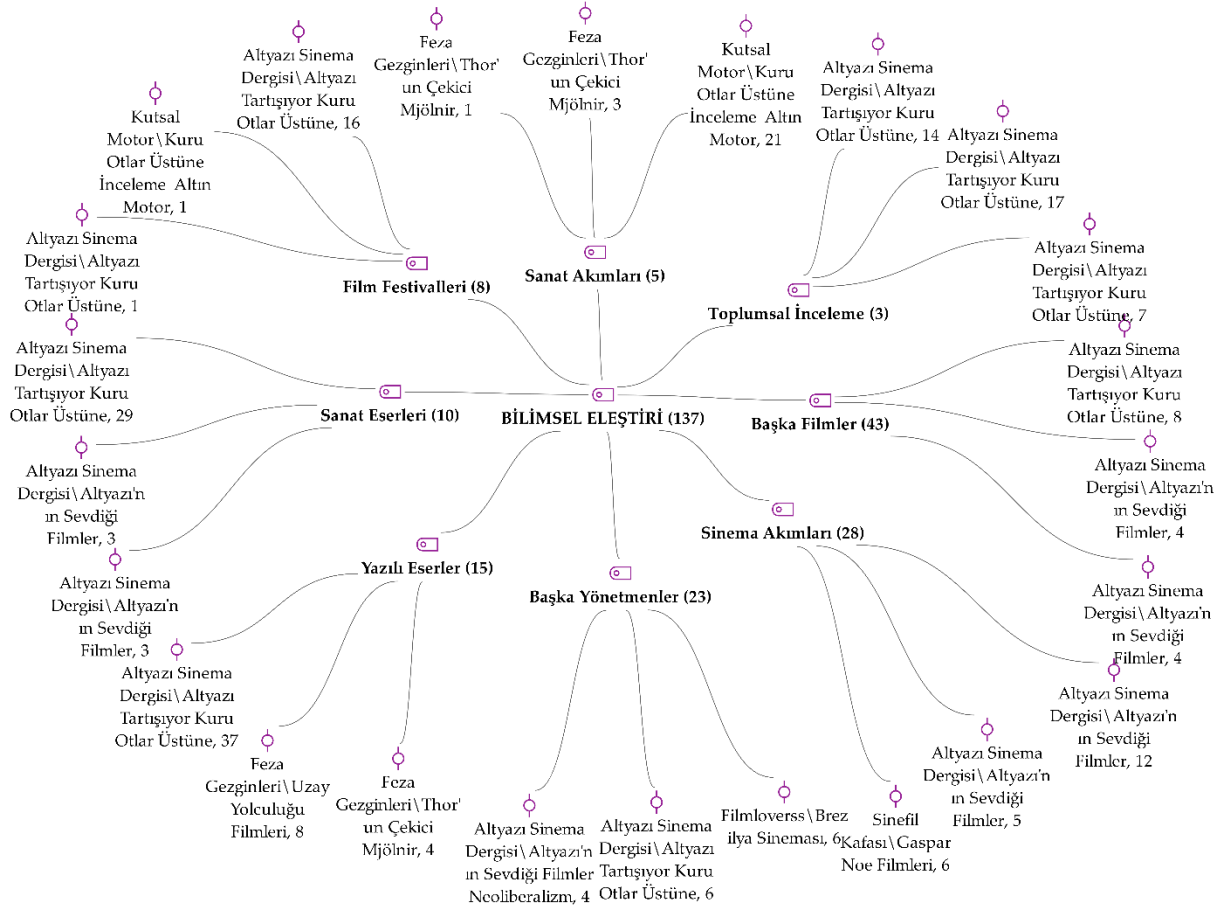
Grafik 8’de örneklemeye dâhil olan tüm belgeler içerisinde bilimsel eleştiri kategorisinin kodları olan başka kaynaklara gönderme ve toplumsal/ideolojik inceleme ilişkin kaç kodlamanın yapıldığı görülmektedir. Başka kaynaklara gönderme kod sisteminde toplam 132 kodlama yapılmıştır. Bu kategori altındaki diğer kod sistemi olan toplumsal/ideolojik inceleme ilişkin ise sadece 5 kodlama yapılmıştır. Tüm çalışma boyunca en düşük kodlama toplumsal/ideolojik incelemeye aittir.

Akademik ve bilimsel kaynaklara dayanılarak yapılan eleştiri türü olan bilimsel eleştiride (Biryıldız, 2013) film festivallerine, sanat akımlarına ve sinemayla ilgili diğer kaynaklara göndermede bulunmaktadır. Çalışmada incelenen videolarda bilimsel eleştirinin alt kodlarının en düşük frekanssa sahip olduğu tespit edilmiştir. YouTube Türkiye sinema kanallarında bilimsel eleştirinin bu seviyede düşük olması, izleyicinin sanatsal, estetik ya da akademik içerikten çok eğlenceli, kısa ve hızlı olan içeriklere daha yakın olmasıyla açıklanabilir.

Bilimsel eleştiri kategorisindeki kod ve alt-kodlarda içeriklerin az kodlanmasının nedeni olarak, YouTube sinema kanallarında içerik üretenlerin daha çok maddi kaygılar beslemelerinden kaynakladığı söylenebilir. Çünkü takipçiler YouTube platformunda daha çok kısa, eğlenceli ve popüler içeriklere ilgi göstermektedirler. Bilimsel eleştiriye ilişkin kodlamanın yapıldığı içeriklere bakıldığında bu videoların uzun videolar olduğu ve katılımcıların ise sinema alanından uzmanlar olduğu görülmektedir. Bu şekilde uzun ve entelektüel seviyesi içerikler kullanıcıların ilgisini çekmediği söylenebilir.

Şekil 4: Örnekleme Dâhil Edilen Videoların Bilimsel Eleştiri Konusundaki Kod Alt Kod Bölüm Modeli

Diğer taraftan Altyazı, Kutsal Motor ve Filmloverss gibi sinema kanalları ise uzun süreye sahip içerikler üretmektedirler. Bu videolarda sinema alanından uzmanlara yer vermektedirler. Yine bu videolardaki içerikler bilimsel eleştiri kategorisinin kod ve alt-kodları olan film festivalleri veya sanat ya da sinema akımları gibi konularda kodlandıkları görülmüştür. Ancak bu videolar örneklemedeki videolarda oldukça azdır.

7. Sonuç

Bu çalışmada, Türk film eleştirisinin yeni medyayla birlikte nasıl bir dönüşüm geçirdiği ve eleştirinin yapıldığı bu platformların Pierre Bourdieu'nun (2021) ifade ettiği "kültürel araçlar" rolüyle olan ilişkisi araştırılmıştır. Çalışma neticesinde elde edilen bulgulara göre; dijital eleştiri platformlarının film eleştirisini demokratikleştirdiği ancak geleneksel eleştirideki sanatsal, entelektüel ve estetik derinliği zayıflattığı görülmüştür. Çalışmada, Esra Biryıldız'ın (2013) çalışmasında yer verdiği dört eleştiri türünden yararlanılmıştır. Yapılan içerik analizi sonucunda en çok kodlanan eleştiri türünün tanıtım yazıları (videoları) olduğu görülmüştür. Diğer taraftan klasik eleştiri, derinlemesine eleştiri ve bilimsel eleştiri daha dar bir kodlama aralığında bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle bilimsel eleştiri en az kodlanan eleştiri türü olarak göze çarpmaktadır. Bu durum YouTube sinema kanalı takipçilerinin eğlenceli ve hızlı bilgi sunan video içeriklerine daha çok ilgi gösterdiği aynı zamanda popüler içerikleri tercih ettikleri görülmüştür. İçerik üreticilerinin de bu doğrultuda içerikler ürettikleri söylenebilir.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre örnekleme dâhil olan videoların içeriklerinde en çok tanıtım yazılarına dair içerikler bulunmaktadır. Bu bulgu, örneklemedeki videolarda bulunan eleştiri anlayışının daha çok filmler hakkında bilgi içerdikleri ve yüzeysel yorumlardan oluştuğu şeklinde olmuştur. Kısaca, videolarda filmler hakkında tanıtıcı bilgilerin baskın olduğu görülmüştür. Tanıtım yazılarına ilişkin içerikler platformda geniş kitlelere kolayca ulaşabilmekte ve eleştirinin demokratikleşmesini sağlamaktadır. Klasik eleştiri, filmler hakkında teknik ve estetik unsurların değerlendirildiği bir eleştiri

türü olarak çalışmada sınırlı seviyede bulunduğu görülmüştür. Dijital platform çağında eleştirinin yüzeyselleşip klasik otorite kontrolünden uzaklaşarak daha popüler bir hale geldiği söylenebilir.

Derinlemesine eleştiri ise filmin sanatsal, toplumsal, teknik ve ideolojik açılardan derinlemesine ele alınmasını içermektedir. Çalışmada örneklem videolarda derinlemesine eleştiriye ilişkin içerikler oldukça sınırlı kalmıştır. Derinlemesine eleştiri kategorisi altında içeriği kodlanan videolara bakıldığında bu videolarda sinema yazarı, editör ya da teknik bir uzman gibi konukların yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu videolar oldukça uzun süreyi kapsamaktadır. İçerik üreticilerinin bu tür uzun videolardan kaçındıkları söylenebilir. Aynı şekilde bilimsel eleştiri türüne ilişkin içerikler de düşük frekansta kodlanmıştır. Videonun konusu uygun olan içeriklerde bilimsel eleştiri türüne dair kodlamaların yapıldığı görülmüştür.

Sonuç olarak, YouTube Türkiye’de yayın yapan sinema kanallarının, film eleştirisi için bir kaynak/ortam haline geldiği söylenebilir. Ayrıca YouTube sinema kanallarında yapılan film eleştirisinin daha çok eğlence ve hızlı tüketime dayalı tanıtım odaklı içerikler olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun da geleneksel eleştiri kültürünün sahip olduğu sanatsal, estetik ve entelektüel derinliğin yeni medyada ortaya çıkan eleştiri kültürüyle yüzeyselleştiği söylenebilir. Az da olsa derinlemesine ve bilimsel eleştirinin yapıldığı ileri sürülebilir. Özetle YouTube sinema kanallarındaki içeriklerin tamamının kültürel aracı işlevi görmese de az da olsa kimi içeriklerin bu rolü üstlendikleri görülmüştür.

Bu çalışmada, teknolojik gelişmelerin ve yeni medyanın yaygınlaşmasının film eleştirisi üzerinde nasıl bir dönüşüme sebep olduğu, YouTube Türkiye’de yayın yapan sinema kanalları incelenerek yanıtlar aranmaya çalışılmıştır. Çalışmanın kapsamı dışında kalan X platformu, Instagram, bloglar ve internet siteleri gibi yeni medya ortamlarındaki film eleştirisinin nasıl yapıldığı, araştırılabilecek diğer konular arasında sıralanabilir.

Finansman/ Grant Support

Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The author(s) declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Açık Erişim Lisansı/ Open Access License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır.

Kaynaklar

Atay, S. (1991), *Film Eleştirisine Dair*, İstanbul: İdeart Yayınları.

Belton, J. (2013), *American Cinema/ American Culture*, New York: McGraw Hill.

Biryıldız, E. (2013), *Örneklerle Türk Film Eleştirisi (1950-2002)*, İstanbul: Beta Yayınevi.

Bourdieu, P. (1990), *Photography: A Middle-Brow Art*, Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, P. (2021), *Ayırım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*, (Çev.: D. Fırat), Ankara: Nika Yayınları.

Burgess, J. and Green, J. (2009), *YouTube: Online Video And Participatory Culture*, Cambridge: Polity Press.

Creswell, J. W. (2014), *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*, Sage Publications, Inc.

Çamuroğlu, E. (2006), Türk Film Eleştirisinin Gelişimi (Gazete ve Dergiler Açısından), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ebert, R. (2008), *Death to Film Critics! Hail to the CelebCult!*, <https://www.rogerebert.com/roger-ebert/death-to-film-critics-hail-to-the-celebcult>, (Erişim Tarihi: 03.10.2024).

- Elsaesser, T. (2015), *The Social Function of Criticism; or, Why Does the Cinema Have (to Have) a Soul?*, (Eds.: M. Frey and C. Sayad), *Film criticism in the Digital Age*, s.195-211, New Brunswick, New Jersey and London: Rutgers University Press.
- Frey, M. (2015a), *The Permanent Crisis of Film Criticism: The Anxiety of Authority*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Frey, M. (2015b), *The New Democracy? Rotten Tomatoes, Metacritic, Twitter, and IMDb*. (Eds.: M. Frey and C. Sayad), *Film Criticism in the Digital Age*, s.81-98, New Brunswick, New Jersey and London: Rutgers University Press.
- Haberski, R. J. (2001), *It's Only a Movie! Film and Critics in American Culture*, Lexington: University Press of Kentucky.
- Hutchinson, J. (2017), *Cultural Intermediaries: Audience Participation In Media Organisations*, Berlin: Springer.
- Janssen, S. ve Verboord, M. (2015), *Cultural Mediators and Gatekeepers*, In *International Encyclopedia of the Social Sciences and Behavioral Sciences*, s. 440–446.
- Juilly, B. (2017), *Make Your Own Amazing YouTube Videos: Learn How to Film, Edit, and Upload Quality Videos to YouTube*, New York: Racehorse for Young Readers.
- Kallay, J. (2015), *The Critic is Dead...*, (Eds.: M. Frey and C. Sayad), *Film Criticism in the Digital Age*, s.211-217, New Brunswick, New Jersey and London: Rutgers University Press.
- Kammer, A. (2015), *Post-Industrial Cultural Criticism, The Everyday Amateur Expert and The Online Cultural Public Sphere*, *Journalism Practice*, 9(6), s.872-889.
- Keen, A. (2007), *The Cult Of The Amateur: How Blogs, MySpace, YouTube And The Rest Of Today's User Generated Media Are Killing Our Culture And Economy*, New York: Doubleday.
- Lash, S. M. and Urry, J. (1994), *Economies of Signs And Space*, London: Sage.
- Maguire, J. S. ve Matthews, J. (2012), *Are We All Cultural Intermediaries Now? An Introduction To Cultural Intermediaries In Context*, *European Journal of Cultural Studies*, 15, s.551–562.
- Maguire, J. S. ve Matthews, J. (2014), *Bourdieu on cultural intermediaries*, (Eds.: J. S. Maguire ve J. Matthews), *The Cultural Intermediaries Reader*, s.15-24, Londra: Sage.
- Manzoli, G. ve Noto, P. (2015), *The Price of Conservation. Online Video Criticism of Film in Italy*. (Eds.: M. Frey and C. Sayad), *Film criticism in the Digital Age*, s.99-116, New Brunswick, New Jersey and London: Rutgers University Press.
- McDonald, R. (2007), *The Death of the Critic*, New York: Bloomsbury Academic.
- Mcwhirter, A. (2016), *Film Criticism and Digital Cultures: Journalism, Social Media and The Democratization of Opinion*, London: Bloomsbury Publishing.
- Neuman, W. L. (2014a), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri 1: Nitel ve nicel yaklaşımlar*, (Çev.: S. Özge), Ankara: Yayın Odası.
- Neuman, W. L. (2014b), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri 2: Nitel ve nicel yaklaşımlar*, (Çev.: S. Özge), Ankara: Yayın Odası.
- Null, C. (2012), *Five Stars! How to Become a Film Critic, the World's Greatest Job*, California: Smashwords.
- Ormanlı, O. (2005), *Türk Sinemasında Eleştiri*, Ankara: Bileşim Yayınları.
- Özden, Z. (2020), *Film Eleştirisi: Film Eleştirisinde Temel Yaklaşımlar ve Tür Filmi Eleştirisi*, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Özön, N. (1962), *Türk Sinema Tarihi*, İstanbul: Artist Yayınları

- Penn, M. (2024), *The Next Death of Film Criticism?: The Role of TikTok and Participatory Culture for Film Criticism and Film Festivals*, (Master's Thesis), Swedish: Malmö University.
- Roberts, J. (2010), *The Complete History of American Film Criticism*, Santa Monica: Santa Monica Press LLC.
- Shepherd, M. (2009), Rotten Tomatoes In The Field Of Popular Cultural Production, *Canadian Journal of Film Studies*, 18(2), s.26-44.
- Sontag, S. (1996), The Decay of Cinema, <https://www.nytimes.com/1996/02/25/magazine/the-decay-of-cinema.html>, (Erişim Tarihi: 03.10.2024).
- Sotoudeh, N. (2021), *Cinema Lives: Film Criticism In The Digital Age*, (Doctoral Thesis, University of Sydney), Sydney eScholarship Repository.
- Szabó, H. (2021), American Film Criticism In The 21st Century: Everyone Is A Critic (?), *Cultural Perspectives-Journal for Literary and British Cultural Studies in Romania*, 26, s.207-230.
- Szabó, H. (2024), *American Film Criticism In The Age of the World Wide Web*, (Doctoral Dissertation), Hungary: University of Szeged.
- Wright, D. (2015), *Understanding Cultural Taste: Sensation, Skill And Sensibility*, London: Palgrave Mac Millan.